

Attól kezdve, hogy a klasszikus zenével el kezdtem foglalkozni Csajkovszkij utolsó három szimfóniája mindig is kedvenc műveim közé tartozott, szívesen hallgattam őket, majd annál nagyobb öröm volt a partitúrák tanulmányozása, újra meg újra olvasata, később a művek vezénylése, és azóta is mindig ünnep, ha ezeket a darabokat újra műsorra tűzhetem.

Próbáltam keresni az okát annak, miért vannak ezek a művek ilyen nagy hatással rám, és nemcsak rám, de a klasszikus zenét hallgatók nagy részére. Sőt Csajkovszkij remekművei azokat is megérintik, akik klasszikus zenét ritkán hallgatnak, de még azok sem tudják kivonni magukat a hatásuk alól, akik a zene ezen ágától kifejezetten idegenkednek.

Mi tehát Csajkovszkij titka?

Lehet, hogy a válaszom igen szubjektív, sőt attól is tartok, hogy sokan meg fognak ütközni rajta.

Nekem azért tetszik ez a zene, mert felöleli a férfi érzelmvilágának szinte teljes palettáját.

Küzd ez a zene, csúcspontokra jut, majd visszahanyatlik, ismét erőt nyer és ismét neki lódul. Szerelmes, áradó, lelkes, majd csüggedt, kiábrándult. Nosztalgikusan, időnként kesernyésen, néha reménytelenül idézi fel a legszebb emlékeket, de mély depresszióba is képes esni.

Harcba indul, mindent elsöprően, nyerni tud, de el is bukik, úgy hogy egy egész világ siratja bukását. Heroikus, szenvedélyes, de a leglágyabb, leglíraibb pillanatokra is képes.

Miért mondtam, hogy férfias ez a zene, amikor Csajkovszkij talán legmélyebb problémája éppen abban rejlett, hogy nemi identitása nem volt tisztázott egy olyan korban, amikor ezt még titkolni, szégyellni kellett. De talán pont ez az, ami zenéjét izgalmassá teszi. Az a férfi, aki a fent említett érzelmek birtokosa, éppen férfiasságánál fogva szemérmes, hogy ezeket az érzéseit nyilvánosság előtt feltárja. Nem úgy Csajkovszkij, az ő egyénisége megengedi ezt a feltárukozást, és nekünk jól esik, hogy fürödhetünk ezekben a tiszta emberi érzésekben.

Szentimentális? Csöpögős? Olcsó?

Azt hiszem bátran állíthatom, hogy egyáltalán nem az. Talán néhány előadás azzá teszi, de a partitúrák világosan beszélnek. Szintiszta, nem dagályos, klasszikus formák, dallam és harmónia-vezetés. Pazar hangszerelés, magával ragadó ritmikus képletek gondoskodnak a mű tovább és továbbvezetéséről. Csajkovszkij műveinek előadásakor mindig ezeket szem előtt tartva irányítom a darab lélegzését, igyekezvén elkerülni a műveket könnyen szétforgácsoló rubátók eltúlzását.

Csajkovszkij az 5. szimfóniáját 1888-ban írta, amikor egy siker és dicsőség övezte európai hangversenykörútról tért haza fáradtan. Depresszióba esik. Így ír frissen elkészült művéről: Befejeztem az 5. szimfóniát. Gyorsan dolgoztam. Úgy érzem, sietnem kell. Sajnos attól tartok, hogy az új szimfóniám egyáltalán nem sikerült. Hiába hangoztatja Tanejev elragadtatva, hogy ez a legjobb zenekari művem. Úgy fogok meghalni, hogy nem írtam semmi olyat, ami formailag tökéletes lenne....

A darabot kétséget kizárólag Beethoven 5. c moll szimfóniája inspirálta. Az első tétel küzdelme, sors motívuma, amely a szimfónia valamennyi tételében visszatér a fájdalmas Andante cantabile tételben ugyanúgy, mint a nosztalgikus valcer kódájában. A finálé pedig győzelemre viszi az előzmények küzdelmeit, csalódásait és bukásait.

Csajkovszkij mintegy mottóként írja:

Teljes meghajlás a sors, illetve a végzet kifürkészhetetlen parancsa előtt.